

Daniël Vanacker, *De Frontbeweging. De Vlaamse strijd aan de IJzer*, Koksijde, De Klaproos, 2000, 480 pp., ill., 1495 BeF, ISBN 90-5508-044-6.

Hoe verwonderlijk het ook mag klinken, meer dan tachtig jaar na de Eerste Wereldoorlog bestond er nog geen enkele wetenschappelijke monografie over de Frontbeweging als geheel. Nochtans legde deze flamingantische beweging onder de IJzersoldaten de grondslag van de eerste Vlaams-nationalistische partij en werd ze het kernstuk van de *founding myth* in de Vlaamse natievorming. De IJzertoren werd door het Vlaamse parlement officieel erkend als Memoriaal van de Vlaamse Ontvoogding.

De Frontbeweging was natuurlijk al wel het onderwerp van een stroom aan propagandistische geschriften, ze kwam aan bod in een heel aantal studies in verband met de Vlaamse beweging, en in vele publicaties die het midden hielden tussen propaganda en wetenschap. In de oude *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* uit 1973 gaf Luc Schepens een knappe synthese van wat er toen bekend was, en in de *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* van een kwarteeuw later kon Luc Vandeweyer, op basis van vele nieuwe gegevens, scherpzinnige inzichten formuleren. Maar een omvattende geschiedenis van 'de Vlaamse strijd aan de IJzer' bleef ontbreken.

Het indrukwekkende boek dat Daniël Vanacker nu heeft neergezet, kan de vergelijking doorstaan met zijn monumentaal *Aktivistisch Avontuur* van negen jaar geleden. Ook hier verwerkte hij niet alleen de oeverloze literatuur, maar vooral een massa bronnen waarvan vele nog nooit of niet exhaustief gebruikt waren, uit dagboeken, kranten, openbare en privé-archieven. Dat liet hem toe om heel gedetailleerd en strikt chronologisch het ontstaan en de ontwikkeling van de Vlaamse bewustwording en de daaropvolgende protestbeweging aan de IJzer uit te tekenen.

In de loop van 1915 werden door aalmoezeniers de eerste studiekringen gesticht. In het najaar van 1916 bereikte hun werking een hoogtepunt: van de honderd bataljons kende een twintigtal een actieve kring. In hun werking was toen al de Vlaamse bewustmaking tot een hoofddoelstelling geworden, mede op aansporing van Cyriel Verschaeve opdat de studenten de volksjongens tot flaminganten zouden bekeren.

In juli 1916 verenigden tien studentenleiders uit Leuven en Gent zich om publiek stelling te nemen in de Vlaamse kwestie. Want die werd op de voorgrond gedrongen door de vernederlandsing van de Gentse universiteit door de Duitse bezetter, en de aanvaarding daarvan door een niet te verwaarlozen aantal flaminganten. Van meet af aan ging het de fronters erom "dat de soldaten na de oorlog hun

woordje zouden kunnen meespreken”, zoals de voorman Adiel Debeuckelaere het schreef op 27 september 1916 in *Ons Vaderland*. Dat was het dagblad dat vanaf die maand tot februari 1917 het orgaan was van ‘de groep Daels’, maar andere flamingantische voormannen bleven de voorkeur geven aan *De Belgische Standaard* van pater Ildefons Peeters en Marie-Elisabeth Belpaire. Vanacker doet de ingewikkelde verhoudingen tussen beide bladen uit de doeken. Vanaf mei 1917 werd *Ons Vaderland* opnieuw als spreekbuis gebruikt door de eerste groep, maar het was een vrije tribune waarin ook anderen aan het woord kwamen.

In de loop van december 1916 ontstond een eerste overkoepelend bestuur dat richting wilde geven aan de werking in de zes divisies zowel als aan *Ons Vaderland*. Het was de bedoeling aan het front een organisatie uit te bouwen, met een eigen programma, die de leiding van de Vlaamse beweging zou overnemen. Van de flamingantische volksvertegenwoordigers Alfons Van de Perre en Frans van Cauwelaert verwachtte ze, dat die de tucht van de Frontbeweging zouden aanvaarden.

De publieke weigering van de regering, in oktober 1916, om de vernederlandsing van de Gentse universiteit te beloven voor na de oorlog, veroorzaakte een breuk van de fronters met de regering. In februari van dat jaar had onderluitenant August Van Cauwelaert ze al aangeduid als “*die rekels die wij dekken met ons leven*”, want de taalwet van 1913 werd niet toegepast. Op de onwil van de regering antwoordden de fronters door op hun beurt te weigeren de flaminganten te veroordelen die de universiteit aanvaardden uit Duitse handen.

In februari 1917 werden ‘alle verenigingen’ in het leger verboden, om de Vlaamsgezinde beweging te smoren. Hoewel diverse kringen in feite werden gedoogd, ging de meerderheid clandestien werken, wat de radicalisering versnelde. Op 1 maart kwamen afgevaardigden van diverse divisies voor het eerst samen om de leiding van deze werking op zich te nemen.

Vanaf mei 1917 werden in nachtelijke ‘vliegtochten’ protesten angeplakt of geschilderd, vanaf juli pamfletten verspreid met als eerste een “Open Brief aan de koning”. Vanaf december kwam het tot betogingen op straat, die een hoogtepunt zouden krijgen op 1 maart 1918 wanneer op hetzelfde ogenblik in vijf van de zes divisies betoogd werd. De regering werd wel bezorgd, maar nooit zozeer dat ze de naleving van de taalwet zou opleggen. De militairen die de toepassing ervan vroegen, werden gestraft en gedegradeerd, wie agitatie durfde voeren zoveel te meer. Dat deed een echte haat groeien tegen het gouvernement, met de weigering om zelfs die activisten te veroordelen die tot openlijk landverraad waren overgegaan door in Berlijn een blijvende Duitse ‘bescherming’ van Vlaanderen te vragen.

In de lente van 1918 ging de frontleiding de revolutionaire toer op. Ze verspreidde de richtlijn dat bij de gevreesde Duitse doorbraak “*t Vlaams leger moet voor Vlaanderen behouden blijven*”. Het mocht het Belgisch grondgebied niet verlaten en moest zich liever overgeven “*dan zich te laten uitmoorden*”; individueel overlopen naar de vijand werd daarentegen “*verboden*”. Maar de frontleiding stuurde zelf een gezant naar het bezette land om na te gaan of er samenwerking met de gematigde activisten mogelijk was, en of Duitsland bindende beloften zou willen afleggen voor het herstel en de schadeloosstelling van België. Na de mislukking van die zending, en wanneer in juni onder invloed van de pacifist Antoon Pira zich een piek voordeed van 95 overlopers, bond de frontleiding in. Ze ging weer toenaderen tot Frans van Cauwelaert, van wie ze sinds oktober 1916 stilaan vervreemd was en die in mei 1918 uitdrukkelijk geweigerd had twee van haar programmapunten bij te treden: het behoud van de Von Bissing-universiteit en zelfbestuur. In juli kwam de overwinning voorgoed in zicht, de militaire overheid had de situatie onder controle, en tijdens het eindoffensief viel de overlegstructuur van de Frontbeweging uit elkaar.

In deze eerste grondige studie van de clandestiene beweging die haar omvang en kracht om propagandistische redenen had overschat, en die haar eigen propaganda-voorstellingen was gaan geloven, toont Vanacker aan dat de militaire overheid de toestand altijd meester is gebleven. Door een energieke, zij het onbloedige repressie en door mutaties van verdachten heeft ze de beweging telkens weer ontmanteld. Toen Hilaire Gravez, de voorman van de beweging in de tweede Divisie, in mei 1918 werd weggestuurd naar Frankrijk, werd “*de leiding overgenomen*” door Dirk Vansina. Maar die was zelf pas in april in die divisie toegekomen: blijkbaar beschikte men niet over andere valabele personen.

De auteur beseft dat de synthese zijn zwak punt is, en schrijft terecht: “*Daarom doet dit boek soms denken aan een lappendeken.*” De meer dan honderd kapitteltjes dragen titels die meestal niets zeggen over hun inhoud. Een lijn moet de lezer er soms zelf in leggen. Over de werking van de Frontbeweging na 11 november 1918, en over haar betekenis voor de toekomst, moeten we het stellen met de slotzin dat haar kaders “*na de oorlog nog een belangrijke rol in de Vlaamse beweging zouden kunnen spelen*”. Het belet niet dat we opgetogen zijn over dit heel gedetailleerde en betrouwbare relaas, dat bovendien fraai werd uitgegeven.

LODE WILS
GAAFF DE GRUNNELAAN 14, B-3001 HEVERLEE